

rapport

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

Förenklade miljöledningssystem - kartläggning av nationella och europeiska system

Ann Strömberg, Ulrik Axelsson, Lena Birgersdotter och Lisa Schmidt

B1573

Mars 2004

Organisation/Organization IVL Svenska Miljöinstitutet AB IVL Swedish Environmental Research Institute Ltd.	RAPPORTSAMMANFATTNING Report Summary
Adress/address Box 210 60 100 31 Stockholm	Projekttitel/Project title Förenklade miljöledningssystem - kartläggning av nationella och europeiska system Anslagsgivare för projektet/ Project sponsor ESF-rådet
Telefonnr/Telephone 08-598 56 300	
Rapportförfattare/author Ulrik Axelsson, Ann Strömberg, Lena Birgersdotter och Lisa Schmidt	
Rapportens titel och undertitel/Title and subtitle of the report Kvalitetsssäkring av förenklade miljöledningssystem	
Sammanfattning/Summary <p>I Sverige identifierades 1999 mellan 50 och 60 projekt/system för förenklad miljöledning. Flertalet av dessa utvecklades som komplement till den internationella miljöledningsstandarden ISO 14001 eftersom den upplevdes som allt för omfattande och byråkratiskt för små företag. Intervjuer med ägarna till dessa förenklade miljöledningssystem visar att många av dessa var tillfälliga nu avslutade projekt. Idag finns omkring 10 aktiva svenska system för förenklad miljöledning.</p> <p>Vid intervjuer med de nu aktiva systemägarna har de tillfrågats om hur de ställer sig till en samordnad utveckling. De flesta är intresserade av att delta i ett utvecklingsarbete där målsättningen är en kvalitetssäkring av förenklade miljöledningssystem genom att gemensamma baskriterier tas fram. Innan detta arbete påbörjas bör, för att arbetet ska bli så effektivt som möjligt, följande aktiviteter genomföras;</p> <ul style="list-style-type: none"> – Utvärdering av hur de förenklade ledningssystem fungerar. – Diskussion kring hur flera små företag kan motiveras att påbörja ett miljöledningsarbete. – Diskussion kring hur en samordning av dagens förenklade miljöledningssystem kan ske.	
Nyckelord samt ev. anknytning till geografiskt område eller näringsgren /Keywords Miljöledning, Miljödiplomering, Miljöanpassning	
Bibliografiska uppgifter/Bibliographic data IVL Rapport/report B1573	
Rapporten beställs via /The report can be ordered via Hemsida: www.ivl.se , e-mail: publicationservice@ivl.se , fax: 08-598 563 90 eller IVL, Box 210 60, 100 31 Stockholm	

Sammanfattning

I Sverige identifierades 1999 mellan 50 och 60 projekt/system för förenklad miljöledning. Flertalet av dessa utvecklades som komplement till den internationella miljöledningsstandarden ISO 14001. Motivet till att de förenklade miljöledningssystemen togs fram var att ISO 14001 upplevdes som allt för omfattande och byråkratiskt för små företag. Intervjuer med ägarna till dessa förenklade miljöledningssystem visade att många av dessa var tillfälliga nu avslutade projekt. Idag finns omkring 10 aktiva svenska systemen för förenklad miljöledning i Sverige.

De förenklade miljöledningssystem som idag finns kvar är synnerligen aktiva. Bara genom de fyra största förenklade miljöledningssystemen har omkring 1 000 små- och medelstora företag påbörjat ett strukturerat miljöarbete och har erhållit någon form av diplomerings eller certifiering. Vid diskussioner med diplomerade/certifierade företag framkommer med all tydlighet att de ser positivt på den nytta som deras arbete med det förenklade miljöledningssystemet gett.

Även internationellt pågår och har pågått stor aktivitet kring förenklade miljöledningssystem. I många av de europeiska länderna har system vuxit fram. Även där har några avstannat medan andra fortfarande är synnerligen aktiva. I Norge och Danmark finns aktiva nätverk kring förenklade miljöledningssystem. I Storbritannien har dessutom en standard för stegvis certifiering av miljöledningssystem, BS8555, tagits fram. Orsaken till att dessa system växt fram är troligen densamma som i Sverige.

Ett problem för de befintliga förenklade systemen för miljöledning är att de inte varit tillräckligt kända bland inköpare i större företag, kommuner och landsting. Även om inköparna oftast är medvetna om att dessa system finns så vet de inte riktigt vad det innebär och vilka krav de egentligen uppfyller. Detta har medfört vissa svårigheter för de diplomerade/certifierade företagen eftersom de tvingats förklara vad det system de valt innebär.

En slutsats som vi dragits är att det idag inte finns en tydlig definition av vad ett förenklat miljöledningssystem är. Är krav nivån enklare (än ISO 14001)? Är det den administrativa hanteringen som är enklare (vilket ger en lägre kostnader för certifiering)? Eller är det att företaget får hjälp av systemägaren (kostnadsfritt eller till en rabatterad kostnad)? Det finns behov av att klargöra var förenklade miljöledningssystem innebär och att tydligare samordna utvecklingen av förenklade miljöledningssystem i Sverige.

Vid intervjuer med den nu aktiva systemägarna har de tillfrågats om hur de ställer sig till en samordnad utveckling. De flesta är intresserade av att delta i ett utvecklingsarbete där målsättningen är att få till en kvalitetssäkring av förenklade miljöledningssystem

genom att gemensamma baskriterier tas fram. Innan detta arbete påbörjas bör, för att göra arbetet så effektivt som möjligt, följande aktiviteter genomföras:

Hur fungerar de förenklade ledningssystemen?

En utvärdering av vilka de huvudsakliga orsakerna är att små företag väljer att införa miljöledningssystem behöver göras. Denna utvärdering bör även omfatta en bedömning av vilka miljömässiga effekter som de förenklade miljöledningssystem medfört.

Hur kan fler små företag motiveras att påbörja ett miljöledningsarbete?

Ett arbete genomförs lämpligen där kommuner, parterna, branschorganisationer, m.fl. intervjuas och samlas för diskussioner om hur kan fler små företag motiveras att påbörja ett miljöledningsarbete (förenklat eller enligt ISO 14001).

Samordning av förenklade miljöledningssystem:

En nationell samordning ("kvalitetssäkring") behöver ske. En viktig del i detta är att ta fram en gemensam bas eller "lägstnivå" för förenklade miljöledningssystem. En fråga som också måste utredas är på vilken nivå samverkan för kvalitetssäkring lämpligast sker. Skall samverkan begränsas till den nationella nivån eller utökas till nordisk, europeisk eller kanske till och med internationell nivå ?

Innehållsförteckning

1	Inledning	6
1.1	Bakgrund	6
1.2	Syftet med kartläggningen	7
1.3	Metoder	7
2	Europeiska system för förenklad miljöledning	8
2.1	Standardisering i Storbritannien, BS 8555	10
2.2	Skandinaviska system för förenklad miljöledning	12
3	Svenska system för förenklad miljöledning	13
3.1	Aktiva förenklade miljöledningssystem	13
3.1.1	Göteborgs stads miljödiplomering	15
3.1.2	Järfälla kommuns miljödiplomeringssystem	15
3.1.3	Stockholms stads miljödiplomeringssystem	16
3.1.4	FR2000	17
3.2	Svenska erfarenheter av förenklade miljöledningssystem	17
3.3	Möjlighet till en samordning av de svenska förenklade miljöledningssystemen	19
4	Slutsatser	20
4.	Referenser	22

Bilaga 1: Tabell förenklade miljöledningssystem i Sverige 1999.

Bilaga 2: Sammanställning intervjuer med svenska systemägare.

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Under de senaste 10 åren har behovet av förenklade miljöledningssystem¹ vid sidan av den internationella standarden ISO 14001 diskuterats flitigt. Förespråkare finns både för och mot dessa förenklade miljöledningssystem. Ett faktum är dock att mer än 1 500 små- och medelstora företag har påbörjat ett strukturerat miljöarbete genom att arbeta med olika typer av förenklade miljöledningssystem. Flertalet av dessa hade med stor sannolikhet inte påbörjat sitt miljöarbete om de inte fått stöd och hjälp genom något förenklat miljöledningssystem.

Under årens lopp har många olika förenklade miljöledningssystem byggts upp runt om i Sverige, Skandinavien och övriga Europa. De förenklade miljöledningssystemen har oftast utvecklats inom olika projekt vilka på olika sätt erhållit ekonomiskt stöd. Flera av de system som utvecklats påminner mycket om varandra i struktur och kravnivåer. Detta beroende på att de dels använt den internationella standarden ISO 14001 som utgångspunkt och inspirationskälla och dels för att systemägarna ”sneglat” på varandra när systemen utvecklats.

Många av de förenklade miljöledningssystemen är utvecklade av olika kommuner runt om i Sverige. Dessa kommuner har främst haft ett lokalt, och möjligen regionalt, fokus i sitt arbete varigenom systemet har blivit välkänt i regionen men helt okänt i andra regioner. Andra förenklade miljöledningssystem är utvecklade inom branscher eller i samarbete mellan några branscher. Även dessa system är välkända inom den egna branschen men relativt okända utanför branschen. Kunskapen om de olika förenklade miljöledningssystemen är endast i begränsad omfattning spridd runt utanför de primära målgrupperna. Ett problem som framkommit vid intervjuer, inom projektet ”Effektivare miljöledningssystem” (1), med bl.a. offentliga och privata upphandlare är att de inte vet vad skillnaden är mellan ett sk. miljödiplomeringsystem och ett miljöledningssystem enligt kraven i ISO 14001. Likaså anser de intervjuade att det är en djungel av olika förenklade miljöledningssystem, vilket de inte har varken möjlighet eller tid att försöka förstå skillnaden mellan.

---

¹ Med förenklade miljöledningssystem avses olika typer av miljödiplomeringsystem, branschanpassade miljöledningssystem, mm.

Det är idag inte riktigt kartlagt hur många system för förenklad miljöledning som finns i Sverige men enligt rapporten "Miljödiplomeringar i Sverige" (2) uppskattades antalet till mellan 50 och 60 stycken år 1999.

De förenklade miljöledningssystemen under de senaste åren utvecklats så att de till stor del överensstämmer med kraven i ISO 14001. I och med detta har nyttan med de förenklade systemen ifrågasatts. Detta framkom inte minst inom projektet "Effektivare miljöledning". Problemet belyses även i NUTEKs rapport "Företagens miljöarbete" (3). Vår bild är dock att de förenklade miljöledningssystemen har en viktig roll att fylla förutsatt att de;

- tydligt inriktas på de *verkliga* småföretagen med 0-25 anställda
- inte blir "kopior" av ISO 14001 utan förenklade system med tydligt fokus på miljöförbättringar snarare än dokumentation.
- samordnas med en gemensam bas till vilken olika system kan relateras
- byggs upp så att företag kan "växa vidare" mot ett komplett miljöledningssystem enligt ISO 14001.
- förankras bland viktiga inköpare som just förenklade miljöledningssystem för små företag med begränsad miljöpåverkan.

Om de ovanstående förutsättningarna uppnås finns bättre förutsättningar för att få fram en brett förankrat och samordnat miljöledningsarbete i tiotusentals små företag för vilka miljöledning enligt ISO 14001 initialt inte är ett alternativ.

1.2 Syftet med kartläggningen

Syftet med kartläggningen är att undersöka:

- Vilka system/standarder för förenklad miljöledning finns i Europa idag.
- Hur många av de 50-60 svenska systemen för förenklad miljöledning som identifierades 1999 som fortfarande är aktiva.
- Möjligheten för ett samordnat utvecklingsarbete kring förenklade miljöledningssystem.

1.3 Metoder

För att kartlägga vilka system för förenklad miljöledning som finns i Europa har vi gått igenom litteratur och hemsidor som berör området. Det visade sig att Project Acorn (se kap. 2.1) i Storbritannien spelat en viktig roll för framtagandet av den brittiska standard

(BS 8555) som ger små företag vägledning i hur de ska införa miljöledningssystem. Därför genomfördes telefonintervju med deras projektledare och med en person som varit ute på företagen för att arbeta med företagets miljöledningssystem.

För att kartlägga de svenska systemen för förenklad miljöledning har de flesta av de 50-60 systemägarna som identifierades 1999 (2) intervjuats. De intervjuade har, i de flesta fall, på olika sätt varit eller är inblandade i det aktuella systemet för förenklad miljöledning. Det har i vissa fall gått en tid sedan systemet var aktivt och det har då inte alltid funnits någon arbetat med det förenklade miljöledningssystemet tillgänglig för intervju. Intervjuerna har främst syftat till att ta reda på vilka system som fortfarande är aktiva, hur de är uppbyggda och vilka som är intresserade av att delta i ett samarbete kring en gemensam utveckling för de förenklade miljöledningssystemen.

2 Europeiska system för förenklad miljöledning

Behovet av förenklade miljöledningssystem finns inte bara i Sverige. Det finns ett stort antal initiativ även internationellt för att ta fram arbetsmetoder och till och med standarder anpassade till de mindre företagens sätt att arbeta.

Ett exempel på arbete som bedrivs i flera europeiska länder är *Epicentre*, ett EU-finansierat projekt inom LIFE-programmet. Inom projektet testas en modell för stegvis implementering av miljöledningssystem som utvecklats i Storbritannien (se nästa avsnitt). *Epicentre* drivs av aktörer i länderna Irland, Spanien, Storbritannien, Tyskland och Ungern. Ytterligare ett tiotal länder deltar i aktiviteter kopplade till *Epicentre*.

Syftet med *Epicentre* (4) är att:

- genomföra minst fem EMAS-registreringar
- utveckla innovativa metoder och användningsområden för utvärderingsmodellen av miljöprestanda
- öka utbytet av miljökunskap och miljöteknik inom EU, från mer utvecklade länder till mindre utvecklade länder
- arbeta med 250 privata och offentliga organisationer för att utveckla en uppsättning av miljöprestanda-indikatorer (EPI) som kan användas för att stödja inträdande länders rapportering, resurshushållning, växthusgasutsläpp och reglerande kontroll av miljörapportering
- hålla 10 workshop inom deltagande projektländer och 10 workshop i andra EU-länder/inträdande länder

Förutom *Epicentre* finns det ett antal initiativ i Europa för stegvis implementering av miljöledningssystem. Det finns lokala och nationella initiativ, liknande de miljödiplomeringar som finns i Sverige, men det är svårt att få ett helhetsgrepp om deras omfattning. Ett försök har dock gjorts i en sammanfattning av Jones, publicerad av DTI i Storbritannien (5):

I **Frankrike** är det inte speciellt vanligt att kunder kräver miljöledningssystem, snarare fokuseras på produkterna i sig. I **Tyskland** finns en form av miljödiplomering (enklare variant än ISO14001) för "miljömedvetna hotell och restauranger". Små- och medelstora företag kan få statligt stöd för stegvis implementering av miljöledningssystem. På **Irland** och i **Storbritannien** arbetar man med *Enviro Mark* (6), ett eget miljöledningssystem utvecklat framförallt för små och medelstora företag. Varje steg certifieras av tredje part och företagen går från basnivån (brons) till ISO14001-nivån (diamant). Online-information och konsultation ingår för deltagande företag. På **Irland** finns dessutom "*Three-Phase approach*" som introducerades 2002 av en oberoende konsultfirma. Konsultation och utbildningshjälp erbjuds för deltagande företag. Då andra steget är avklarat kan man få extern revision och tredje steget innebär certifiering enligt ISO14001. I **Polen** arbetar man med mindre formellt system för Cleaner Production, som företagen kan utveckla själva till ett komplett miljöledningssystem i enlighet med ISO14001. I **Portugal** har företag inom cement- och glastillverkning möjlighet att ansluta sig till ett frivilligt, mindre formellt, stegvis miljöarbete som kan utvecklas till miljöledningssystem om företagen själva vill. Något liknande är på gång inom turism och byggsektor. I **Rumänien** kan små- och medelstora företag arbeta mindre formellt med ett "anpassningsprogram" för att få tillstånd att fortsätta sin verksamhet utan att behöva uppnå ett certifikat. I **Spanien** drivs *e+5*-projektet, vilket liknar *Acorn* (se avsnitt 2.1). Ett stort antal företag, framförallt inom industrin, är involverade. I **Storbritannien** finns även *Green Dragon* (7), ett miljöledningsprogram framtaget i syfte att bättre synliggöra företagens miljöarbete för kunder m fl innan de har kommit så långt att de klarat certifikat för miljöledningssystem. Welsh Assembly är finansiär och företag kan söka pengar för att delta.

Jones har funnit att större och mer innovativa småföretag som redan intresserat sig för att certifiera sig enligt ISO14001 inte är så villiga att arbeta med stegvis implementering av ett system. Företag som är lite mindre upplever större nytta med de stegvisa modellerna, inte enbart för att det blir billigare på kort sikt men också för att det är mer flexibelt. När modellen kompletteras med stöd i form av skriftligt material, on-line-support och/eller utbildning så underlättar det mycket för de små företagen.

Några fördelar med stegvis implementering, enligt Jones:

- Miljöprestanda blir bättre, framförallt i de minsta företagen.

- Systemen kan införas i den takt som företagets resurser tillåter och ändå kan kunder få bevis på att företaget är på gång.
- När företag i en leverantörskedja inför samma system parallellt och träffas med jämna mellanrum så stärks affärsrelationerna och nätverket blir effektivare. De lyckas ofta identifiera fler och bättre indikatorer för att mäta miljöprestanda.
- Företagen kan fokusera på miljöprestanda i ett tidigare skede än när de förbereder för certifiering av ett helt system.

Några nackdelar med stegvis implementering, enligt Jones:

- Vissa företag startar entusiastiskt och ser miljövinster och andra vinster med sitt arbete. De tappat motivationen att fortsätta med hela systemet och arbetet stannar av innan det blir ett system med helhetssyn.
- Det finns en möjlighet för företagen att dra marknadsmässiga fördelar av sitt påbörjade arbete, även om de aldrig haft intentionen att gå vidare och införa ett helt system.
- Beroende på hur den stegvisa modellen är utformad, så kan kostnader för delrevisioner och slutrevisioner bli mycket högre än vid "enbart" införande av certifikat.
- Marknadsvärdet av ett stegvis arbete är okänt – ISO14001 och EMAS känner kunderna till.

2.1 Standardisering i Storbritannien, BS 8555

I Storbritannien har både myndigheter och konsulter erfarit att de små företagen har tillräckligt svårt att klara det dagliga arbetet för att orka med att införa komplexa system så som ISO14001. Samtidigt är det allt fler kunder som kräver att även de minsta företagen kan visa upp någon form av systematiskt miljöarbete. En revision av tredje part blir ett viktigt inslag, samtidigt som steget till ISO14001-certifiering eller EMAS-registrering är svårt att avsätta resurser till. Därför har en metod utvecklats för stegvis implementering, med tredje parts certifiering vid varje avklarat steg. Metoden har utvecklats inom projekt *Acorn* (8) och har varit grunden för en ny miljöledningsstandard.

Den nya nationella standarden är en vägledning som syftar till att underlätta för små och medelstora företag som implementerar ett miljöledningssystem enligt ISO14001 eller EMAS. Företagen kan välja att införa några steg och få dem certifierade, utan att vara klara med hela systemet så som det beskrivs i ISO 14001 och EMAS. Standarden innefattar också krav på utvärdering av miljöprestanda som baseras på kraven i ISO14031. Standarden har beteckningen BS 8555:2003 (9) och lanserades den 30 april

2003. Det är BSI (Brittish Standard Insitute) som publicerat BS 8555. Även större organisationer har använt denna vägledning med gott resultat.

Arbetet med att ta fram standarden startade genom det treåriga pilotprojektet *Acorn* som finansierades av DTI (10) (Department of Trade and Industry, motsvarar ungefär Näringsdepartementet) samt DEFRA (11) (Department for Environment Food and Rural Affairs, motsvarar ungefär Miljödepartementet samt Jordbruksdepartementet). Syftet var att förbättra miljöprestanda i små och medelstora företag. Konsultfirmorna WYGE (12) (White Young Green Environmental) och 14000 & One Solutions (13) arbetade med att ta fram *Acorn*-metoden samt att testa den på marknaden. Vägledande material togs fram, utbildningsprogram skräddarsyddes och en rad praktiska verktyg för implementering skrevs och testades. BSI (Brittish Standard Institute) stod för tredje parts revision av företagens arbete – en revision för varje steg som företaget klarade av. Ett antal större ”mentorföretag” utvecklade underleverantörsprogram baserad på *Acorn*-metoden. Sammanlagt har över 200 företag fått hjälp att implementera ett miljöledningssystem, företag i alla storlekar. Vanligast har varit företag med 5-100 anställda, men även stora koncerner har följt *Acorn*-modellen. Av de 14 företag som var med i kärnprojektet *Acorn* från start har 13 certifierats enligt ISO14001 och ett har EMAS-registrerats till och med september 2003.

Projekt *Acorn* erbjöd ett ramverk för det systematiska arbetet med miljöfrågor inom organisationer och de leverantörskedjor som de tillhör. Några företag har valt att även integrera arbetsmiljöfrågor i systemet. Genom att använda indikatorer och tekniker för prestanda-utvärdering baserade på ISO 14031, tydliggörs förbättringar i miljöprestanda över tid.

ISO14001 har brutits ned i fem steg som företagen kan arbeta efter. Ett sjätte steg finns för dem som vill utveckla system för extern kommunikation och redovisning vilket ger möjlighet att även registrera sig enligt EMAS. Inom varje steg har utbildning tagits fram för de ansvariga på företaget. Meningen är att de ska kunna utveckla företagets miljöprestanda och miljöledningssystem själva, alltså blir det ett system som “ägs” av företaget och inte av en extern konsult. När ett steg är klart så kommer en tredje part, BSI, in och gör revision. De som klarat sig får certifikat som visar hur långt de kommit i processen. Vid genomgången revision för steg 5 respektive 6 så erhåller företaget certifikat för ISO 14001 respektive EMAS-registrering. Företag som väljer att genomföra färre steg än 5 kan fortfarande få återkommande revisioner för att kunna visa vilken nivå de uppnått, men de kan inte få certifikat enligt ISO 14001 eller EMAS-registrering.

De sex stegen i standarden:

1. Ledningens förbindelse att genomföra arbetet, värdering av företagets miljöpåverkan (nulägesanalys), påbörjad kulturförändring i företaget samt uppstart av en kontinuerlig förbättringsprocess.
2. Kontrollera verksamhetens överensstämmelse med gällande miljölagar och identifiering av kundkrav och marknadens krav.
3. Fastställande av betydande miljöaspekter och plan för hur de ska hanteras. Policy, mål och handlingsplan skrivs.
4. Implementering och efterlevnad av miljöledningssystemet.
5. Korrigering åtgärder, revision och omprövning av miljöledningssystemet.
6. Verifikation av data, strategi för extern kommunikation och EMAS-registrering.

Standarden BS 8555 skiljer sig från miljödiplomering genom att det genomförs en revision av tredje part vid varje steg som företaget klarat i sitt miljöledningsarbete. Det är också ett sätt att arbeta som helt anpassats till ISO14001 samt EMAS, vilket förenklar för externa aktörer att bedöma värdet av systemet. Redan under det första steget i BS 8555 krävs att företaget tar fram indikatorer och detta följs upp senare i arbetet. Detta bidrar till att det blir lättare att följa den eventuella förbättring i miljöprestanda som sker.

2.2 Skandinaviska system för förenklad miljöledning

I Norge finns *Miljöfyrtårnprogrammet* (14) som är ett integrerat miljö, hälsa och säkerhetssystem för privata företag och offentliga verksamheter med upp till 25 anställda. Programmet startade 1996 i Kristiansands kommun och blev 2000 ett nationellt program med stöd från miljödepartementet. I januari 2003 blev miljöfyrtårnprogrammet en erkänd nationell miljöcertifieringsordning och samarbetar med ISO och EMAS.

Programmet består av en kravlista som alla branscher skall uppfylla samt 57 branschkrav.

Villkor för certifiering är:

- Genomförd miljöanalys
- Alla skallkrav i kravlistorna måste vara genomförda för certifiering
- Minst hälften av alla börkrav skall uppfyllas

Krav till alla branscher är:

- Verksamheten skall upprätta mål för arbetsmiljö och yttre miljö
- Verksamheten skall ha ett bra system för HMS-arbetet som fungerar i praktiken
- Krav som gäller utsläpp till mark, vatten och luft skall följas

- De anställda skall vara informerade och delta i miljöarbetet (arbetsmiljö inkluderat)
- Det skall finnas en miljöansvarig
- Miljöansvarig skall skriva en miljörapport för fjolåret samt handlingsplan för innevarande år.

Certifikatet gäller i 3 år och det är krav på att den certifierade verksamheten varje år lämnar in en miljörapport med handlingsprogram. Idag finns 552 certifierade företag i Norge och 176 kommuner deltar i nätverket.

Green Network (15) är ett **danskt** nätverk för hållbar utveckling som i början av 2004 bestod av omkring 260 privata företag, 5 kommuner, Länsstyrelsen i Vejle och Vejle Länsarbetsnämnd.

För att delta i nätverket måste verksamheten inom tre år fastställa en miljöredogörelse som måste uppdateras vartannat år. Miljöredogörelsen måste minst innehålla:

- Miljöpolicy
- Nyckeltal för de mest betydande miljöaspekter
- Värdering och prioritering av verksamhetens miljö- och arbetsmiljöpåverkan
- Mål och handlingsplaner för att ytterligare minska verksamhetens påverkan på miljön och arbetsmiljö.

3 Svenska system för förenklad miljöledning

3.1 Aktiva förenklade miljöledningssystem

Det är idag inte riktigt kartlagt hur många system för förenklad miljöledning som finns i Sverige men enligt rapporten "Miljödiplomeringar i Sverige" (2) uppskattades antalet till 50-60 stycken 1999. Merparten av dessa, ca 40 drevs av kommuner för att stödja de små och medelstora företagen i kommunen i deras miljöarbete. Resterande system för förenklad miljöledning var initierade och administrerade av olika branschorganisationer eller andra typer av organisationer såsom Svenska kyrkan och Håll Sverige rent. I bilaga 1 finns en lista över de "Förenklade miljöledningssystem" som fanns i Sverige 1999 (enligt ovan nämnda rapport, med tillägg för de vi stött på under kartläggningen).

De befintliga system för förenklade miljöledningssystem kan till sin struktur delas upp i två huvudgrupper:

- De som bygger på en checklista
- De som bygger på ISO 14001

Checklistorna består oftast av ett antal åtgärds punkter där företaget noterar om åtgärden är genomförd eller inte. En viss andel av åtgärderna skall vara genomförda för att företaget skall vara godkänt. De finns också exempel på system där företaget kan nå olika nivåer i systemet och efter en tid måste klara kraven för nästa nivå för att företaget skall få fortsätta vara godkänd. De system som bygger på ISO 14001 har krav som påminner mycket om kraven i standarden men kraven på dokumentation är inte lika omfattande. Kraven i de system som bygger på ISO 14001 och de krav som checklistorna bygger på har likheter vilket gör att det ganska enkelt borde gå att hitta kriterier som kan passa in i båda typerna av system.

I bilaga 2 i denna rapport finns en sammanfattning av vad som framkom vid varje enskild intervju med systemägarna för de svenska systemen för förenklad miljöledning. Av listan i bilaga 1 framgår vilka systemägare som är intresserade av att delta i ett samordnat utvecklingsarbete, vilka av system som inte längre är i drift och vilka som använder sig av Göteborgsmodellen vilken har använts av flera svenska kommuner.

Intervjuerna visade att många av de enklare system för miljöledning som var i drift 1999 var tillfälliga projekt som idag är avslutade. Idag är omkring 10 av de 50-60 svenska systemen som identifierades 1999 aktiva. Denna minskning beror enligt de intervjuade på:

- Många av kommunerna som har drivit någon form av förenklat miljöledningssystem har fått hjälp med finansiering av arbetet under en viss tid och har efter det inte kunnat driva projektet vidare för att det inom kommunerna har saknats resurser till detta.
- I en del fall har projektet avstannat när den person som varit drivande i projektet slutat.
- En del av de intervjuade har upplevt att företagen blivit mer intresserade av att införa ISO 14001 istället för en enklare version av miljöledningssystem. Många av företagens kunderna känner inte till det lokala systemet. Företagen och kommunerna har därför inte tyckt att det är meningsfullt att fortsätta driva projektet.

Några av de svenska förenklade miljöledningssystem som är mest aktiva är:

- Göteborg stads miljödiplomering
- Järfälla kommun miljödiplomering
- Stockholms Stads miljödiplomering
- FR2000

3.1.1 Göteborgs stads miljödiplomering

Miljödiplomeringen för Göteborgs Stad (16) började som ett Agenda-21 projekt inför friidrotts VM 1995. Fokus då låg på hotell och restauranger. Intresset från andra branscher visade sig bli stort vilket ledde till att checklistorna anpassades så att de skulle passa alla branscher.

För att få ett miljödiplom ska verksamheten klara vissa kriterier. Det ska bland annat finnas en miljöpolicy, en miljöplan och en miljöansvarig. All personal ska miljöutbildas, alla kemikalier inventeras och rutiner för miljögranskning vid inköp dokumenteras. Som garanti för att miljöanpassningen uppnått en viss nivå måste 75 procent av punkterna i Miljödiplomeringens checklista klaras. Ett diplom gäller under ett år. Därefter måste diplommet förnyas.

Göteborgs miljödiplommodell finns i hela Sverige i ett nätverk av 29 kommuner från Timrå i Norr till Värnaby i söder. Omkring 191 företag är diplomerade i Göteborg. Totalt, inklusive övriga kommunerna som arbetar enligt modellen, är ca. 450 företag som är diplomerade. Huvuddelen av företagen har under 20 anställda.

3.1.2 Järfälla kommuns miljödiplomeringssystem

Järfälla kommun har arbetat med sitt miljödiplomeringssystem (17) i ca. 5 år. Arbetsmaterialet företagen får som hjälp för att klara kraven för ett miljödiplom utgår från ISO 14001. Miljö- och hälsoskyddsnämnden är huvudansvarig för arbetet och garanterar att de företag som tilldelats Miljödiplom har ett långsiktigt och seriöst miljöarbete.

Miljödiplomet är öppet för företag, föreningar, organisationer och förvaltningar i Järfälla kommun. Företag med tillstånd enligt miljöbalken kan dock inte delta i Miljödiplomeringen.

Miljödiplomeringen är uppdelad i tre nivåer: brons, silver och guld. För bronsnivå skall verksamheten uppfylla lagkraven (för yttre miljö, arbetsmiljö, livsmedelshantering, beskattning mm), ha genomfört en miljöutredning, fastställt miljöpolicy, miljöplan och miljömål, utsett miljöansvarig, två personer skall ha genomgått utbildning och samtliga anställda fått information mm. För silver och guld skall verksamheten ha uppnått de fastställda målen för respektive nivå och ha genomfört årliga revisioner. Guldnivån innebär i de flesta fall stora miljöförbättringar jämfört med utgångsläget. Miljödiplomet gäller i ett år och måste sedan förnyas genom att verksamheten visar att de följer den miljöplan som fastställts och ständigt förbättrar sig på miljöområdet. Verksamheten kan då också välja att gå upp till nästa nivå i diplomeringssystemet.

I januari 2004 hade 4 företag diplom på guldnivå, 21 företag på silvernivå och 37 på bronsnivå (om man räknar med kommunens skolor, förskolor och serviceanläggningar). Ytterligare 11 företag är på väg mot brons.

3.1.3 Stockholms stads miljödiplomeringsystem

Stockholms stads miljödiplom (18) drivs av Stockholms stads miljöcentrum för företag på Stockholms Stadsledningskontor. Under 2003 arbetade cirka 100 företag aktivt mot diplomeringsprogrammet varav cirka 30 företag är nytillkomna. Företagen finns i alla branscher och har i snitt 12 anställda. Till hjälp och stöd finns handledningsmaterial med färdiga mallar för miljöutredning och checklistor som komplement till utbildningar och personligt stöd.

Stockholms stads miljödiplom består av tre nivåer som vanligtvis genomförs under en treårsperiod med revision och miljödiplomeringsprogram efter varje nivå. För varje godkänd nivå är miljödiplomet giltigt under ett år och för förnyelse fordras att miljömålen skärps och att de obligatoriska momenten uppfylls.

Nivå 1

- Miljöutredning - kartläggning av de viktigaste miljöaspekterna i verksamheten.
- Miljöpolicy, miljömål och handlingsprogram upprättas
- Genomförande av åtgärderna i miljöplanen.
- Utbildning i miljöledningssystem, grundläggande miljökunskap och miljölagstiftningen är obligatoriska.
- Förenklad revision - bli godkänd vid uppföljning och revision av måluppfyllelsen i miljöpolicy, mål och handlingsprogram

Nivå 2

- Upptaktsutbildning - genomgång av arbetet för denna nivå.
- Miljöpolicy, mål och handlingsprogram - med skärpta mål och nya åtgärder i handlingsprogrammet
- Miljölagkravförteckning - där företaget beskriver hur de uppfyller gällande miljölagstiftning
- Genomförande av åtgärderna i miljöplanen.
- Utbildning - grundläggande miljökunskap och/eller miljölagstiftningen.
- Förenklad revision - bli godkänd vid uppföljning och revision av måluppfyllelsen i miljöpolicy, mål och handlingsprogram.

Nivå 3

- Upptaktsutbildning - genomgång av arbetet för denna nivå.

- Miljöpolicy, mål och handlingsprogram- med skärpta mål och nya åtgärder i handlingsprogrammet samt uppdatering av miljölagkravförteckning.
- Miljöberättelse - som beskriver de miljöeffekter som uppnåtts.
- Utbildning - grundläggande miljökunskap och/eller miljölagstiftningen
- Förenklad revision - bli godkänd vid uppföljning och revision av måluppfyllelsen i miljöpolicy, mål och handlingsprogram

3.1.4 FR2000

Företagarnas Riksorganisation, FR, har i samarbete med anslutna branschförbund utvecklat FR2000 (19), ett nationellt system för kvalitets- och miljöledning för små och medelstora företag. Systemet är en tolkning av ISO 9001 och 14001 och inspirerat av SIQs modell för kundorienterad verksamhetsutveckling, genom tolkning av SIQ-modellens översikt. Detta innebär att FR2000 principiellt innehåller alla krav som ISO standarderna innehåller, FR2000 har dock båda systemen integrerade vilket ger samverkansfördelar som i sig underlättar systemets införande och upprätthållande.

FR2000 finns i en basversion till vilken branschanpassningar kan knytas. Man vänder sig till alla typer av företag. Idag är omkring 350 företag godkända. Inom vissa av branschanpassningarna har även krav inom arbetsmiljöområdet inkluderats.

3.2 Svenska erfarenheter av förenklade miljöledningssystem

Små företag upplever många hinder för certifiering av miljöledningssystem. Det är ett byråkratiskt sätt att arbeta, det passar inte deras organisationskultur och struktur för beslutsfattande. Själva texterna i standarderna är också svåra att förstå. Två av Dalhammars rapporter, publicerade av Internationella Miljöinstitutet vid Lunds Universitet (IIIEE), handlar om implementering av miljöledningssystem i små företag – dels en projektrapport (20) och dels en avhandling (21).

Dalhammar har funnit att många små företag väljer att certifiera sig i Sverige. Vi är det land i världen som har flest certifierade miljöledningssystem (EMS) per capita (baserat på antal certifikat för ISO 14001 samt EMAS-registreringar). De flesta små företag väljer att införa miljöledningssystem på grund av krav från kunder. Cecilia Bring-Procopé (22) har i sitt arbete kommit fram till att företag som känner sig tvingade av kunder att införa system har sämre resultat i form av förbättrad miljöprestanda. Dalhammar problematiserar inte företagets motiv till att införa ledningssystem, men han har funnit att ledarskapsstil och företagskultur är avgörande för om implementeringen blir lyckad – inte företagets karaktär såsom bransch, företagsstorlek, typ av verksamhet. Serviceföretag verkar ha lättare att ta till sig standarderna, å andra sidan är de mer användbara för producerande företag.

Små företag saknar specialiserad personal som kan arbeta med implementeringen av miljöledningssystemet på företaget – det är ofta personal som har andra arbetsuppgifter som sköter miljöledningssystemet ”på sidan av” med begränsade resurser.

Dalhammar har funnit ett antal strategier som de små företagen använder sig av för att underlätta implementeringen av miljöledningssystem:

1. Stegvis växande strategi med belöningar för varje avklarat steg.
2. Gemensamt system (flera företag går samman och inför EMS gemensamt).
3. Mentorskap inom eller utanför leverantörskedjan.
4. Standardiserade lösningar inom t.ex. en bransch.

Med hjälp av dessa strategier kan tid och kostnader som läggs ned på miljöledningssystemet minskas och bättre miljövinster kan uppnås. Strategierna kan också leda till att företagen får system som inte passar för just deras verksamhet/storlek/kultur. Om systemet inte passar företaget så kommer det inte att integreras med det dagliga ledarskapet på företaget.

EPI, Environmental Performance Indicators, används inte i någon stor utsträckning i de små företagen. Detta är otillfredsställande eftersom EPI:s behövs för att kunna bedöma miljömässiga förbättringar på ett riktigt sätt.

Dalhammars slutsats är att certifiering av miljöledningssystem, i den form det existerar idag, inte är något bra alternativ för de små företagen. Standarderna som finns passar dåligt för små företag generellt.

Diplomsystemen, vilket är alternativen idag, anses dåliga av många aktörer och de är svåra att värdera för intressenter. Med ovanstående situation är det naturligt att alternativa modeller skapas i syfte att hjälpa småföretag att implementera och certifiera miljöledningssystem. Men de underliggande problemen finns kvar: småföretag behöver utveckla miljöledningssystem som är vettiga för dem och som de kan använda.

Det krävs således mer än att småföretag får hjälp att implementera och certifiera miljöledningssystem till låga kostnader – de måste också få stöd att skapa system som förbättrar deras miljöprestanda, sparar pengar och på samma gång är en värdefull del av deras övergripande ledningsprocess. Småföretag behöver miljöledningssystem som kan underlätta strategisk positionering, förbättra produkt-/servicekvaliteten, stärka marknadsföringen och underlätta den externa kommunikationen.

3.3 Möjlighet till en samordning av de svenska förenklade miljöledningssystemen

Inom projektet genomfördes ett möte med några av de mest betydande svenska systemägarna för förenklad miljöledning. På mötet diskuterades bl.a. för och nackdelar, med beaktande av alla parter, med en samordning av förenklade miljöledningssystem.

De fördelar som framkom under diskussionerna var:

- Samordning skulle underlätta för inköpare vid leverantörsbedömning då det blir tydligare vad dessa förenklade ledningssystem innebär och därmed blir en tryggare bas för företagens miljöarbete.
- Lättare att få kommunernas upphandlare att godkänna de förenklade miljöledningssystemen som ett komplement till ISO 14001.
- Lättare för fler kommuner att börja arbeta med förenklade miljöledningssystem då det redan finns en grund att börja arbeta med och mindre kommuner kan använda ett mer känt system.
- De förenklade miljöledningssystemen kommer att få en ökad trovärdighet.
- Ekonomiskt väl utnyttjade resurser då varje kommun inte behöver lägga tid på att utveckla ett eget system.
- Kan i förlängningen öppna marknaden för konsulter eftersom företag som börjat att strukturera sitt miljöarbete ofta vill komma vidare och då kan anlita en konsult till detta.

De nackdelar och eventuella problem som identifierades var:

- De gemensamma kriterierna kan leda till att de befintliga systemägarna drar ned på sin satsning, och därmed arbetstillfällena, då de inte längre tycker att de behöver satsa lika mycket på det egna systemet eftersom det finns ett nationellt som man kan följa.
- Konsulterna kan se de förenklade miljöledningssystemen och dess ägare som en konkurrent till deras tjänster.

Mötet avslutades med att systemägarna enades om att fördelarna överväger nackdelarna och att man ställer sig bakom en ansats där en samordnad utveckling sker. Av de kommuner/organisationer som fortfarande driver någon form av system för förenklad miljöledning är följande intresserade av en samverkan kring den fortsatta utvecklingen:

- FR2000 – ekonomisk förening
- Järfälla kommun
- Göteborg Stad
- Stockholms Stad
- Kommunförbundet Stockholms Län

- Kretsloppshästen
- Svenska Kyrkan
- Håll Sverige Rent

4 Slutsatser

Det pågår idag flera aktiva nätverk kring förenklade miljöledningssystem. Bara genom de fyra största förenklade miljöledningssystemen har omkring 1 000 små- och medelstora företag påbörjat ett strukturerat miljöarbete och har erhållit någon form av diplomer eller certifiering. De olika förenklade miljöledningssystemen är olika till sin struktur och uppbyggnad. Genomgående för alla är dock att de får företag att genomföra miljöförbättrande åtgärder. Det saknas dock en samlad kunskap om vilka miljöförbättrande åtgärder som de förenklade miljöledningssystemen medför. Likaså saknas kunskap om den affärsmässiga nyttan med de förenklade miljöledningssystemen. Vid diskussioner med olika företag inom projektet ”Kommunernas roll i näringslivets arbete för en hållbar utveckling”² framkommer dock med all tydlighet att de ser positivt på den nytta som deras arbete med det förenklade miljöledningssystemet gett.

En slutsats som vi dragits är att det finns idag ingen tydlig definition av vad ett förenklat miljöledningssystem är. Är det kravnivån som är lägre än ISO 14001? Är det språket som är mer lättförståeligt än ISO 14001? Är det den administrativa hanteringen som är enklare och därmed ger en lägre kostnader för certifiering? Är det kraven på dokumentation som är lägre än vad som krävs för en certifiering enligt ISO 14001? Eller är det att företaget får hjälp av systemägaren (kostnadsfritt eller till en rabatterad kostnad)? Är ett stegvis införande av miljöledningssystem enligt ISO 14001 ett förenklat miljöledningssystem?

Ett problem för de befintliga förenklade systemen för miljöledning är att de inte varit tillräckligt kända bland inköpare i större företag, kommuner och landsting. Även om inköparna oftast är medvetna om dessa system så vet de inte riktigt vad det innebär och vilka krav de egentligen uppfyller. Något som företagen ofta efterlyser är att systemägaren ska förstärka kommunikationen om systemet gentemot större företag, kommun, landsting och andra viktiga kundgrupper för de små- och medelstora företagen.

Även internationellt har ett flertal olika förenklade miljöledningssystem vuxit fram. Kunskapen om hur många små- och medelstora företag som arbetar enligt dessa system

---

² ”Kommunernas roll i näringslivets arbete för en hållbar utveckling”, ett projekt som nu drivs av IVL med finansiering från NUTEK och beräknas vara klart sommaren 2004.

och vilken nytta de ger företagen saknas. Behovet av förenklade miljöledningssystem verkar dock vara detsamma både i Sverige och inom övriga Europa.

Intresse finns för ett nationellt samordningsprojekt från de mest aktiva systemägarna. Eftersom det finns stora likheter i de kraven som de förenklade miljöledningssystem bygger på borde det vara ganska enkelt att hitta gemensamma kriterier som passar alla systemen.

Utifrån den kunskap som inhämtats genom detta projekt är vår slutsats att följande bör göras:

1. **Hur fungerar de förenklade ledningssystemen?:** (syfte; kunskapsuppbyggnad)
En bedömning av hur de förenklade miljöledningssystemen har fungerat behöver genomföras. Denna bedömning bör innefatta vilka miljömässiga effekter som de förenklade miljöledningssystem medfört och hur dessa system används och fungerar i det dagliga arbetet. En viktig del i arbetet är alltså att identifieras framgångsfaktorerna för de förenklade miljöledningssystem.

Erfarenheter och likheter mellan förenklade ledningssystem inom områdena miljö, arbetsmiljö och kvalitet behöver också fångas upp och analyseras. Ett vanligt förekommande argument för förenklade ledningssystem är att de skapar motivation bland medarbetarna i små företag, på ett bättre sätt än vad som är fallet vid arbete med ISO 14001. Orsakerna till detta påstående bör analyseras.

2. **Hur kan fler små företag motiveras att påbörja ett miljöledningsarbete?:** (syfte; förankring)
En utvärdering av vilka de huvudsakliga orsakerna är att små företag väljer att införa miljöledningssystem behöver göras. De små- och medelstora företag som valt att påbörja ett miljöledningsarbete vittnar oftast om att detta varit positivt för företaget på olika sätt. Med detta i åtanke borde en analys göras av hur vi kan få fler små företag att påbörja ett miljöledningsarbete (förenklat eller enligt ISO 14001). Ett arbete genomförs lämpligen där kommuner, parterna, branschorganisationer, m.fl. intervjuas och samlas för diskussioner om hur fler små företag kan motiveras att påbörja ett miljöledningsarbete. En viktig del i detta arbete är att identifiera viktiga komponenter för att få till stånd en sådan förändring.

En viktig del i denna aktivitet är att samla aktörer med intresse i förenklade system (främst miljö men även arbetsmiljö och kvalitet) till en workshop kring ämnet.

3. **Samordning av förenklade miljöledningssystem:** (syfte; förbättring/utveckling)
Idag finns allt för många olika förenklade miljöledningssystem i Sverige. En nationell kvalitetssäkring, dvs hitta en gemensam bas eller "lågstanivå", behöver tas fram. En fråga som också måste utredas är på vilken nivå samverkan för

kvalitetssäkring lämpligast sker. Skall samverkan begränsas till den nationella nivån eller utökas till nordisk, europeisk eller kanske till och med internationell nivå ?

Vår slutsats är att de förenklade miljöledningssystemen behövs och uppfyller ett behov som många små- och medelstora företag har. Men eftersom ingen samordning hittills skett så har var och en av systemägarna själva fått stå för informationsspridning kring systemen. Eftersom resurserna för informationsspridning är begränsade har det medfört att systemen främst är kända inom den egna regionen eller inom branschen. Detta har medfört att företag ibland har haft svårt att få acceptens för sitt genomförda miljöarbete eftersom företagets kunder inte känner till det system som företaget valt att arbeta med. Genom en samordnad utveckling av förenklade miljöledningssystem är vår bedömning att det finns en kraftfull redskap för att få fler små- och medelstora företag att påbörja ett strukturerat miljöarbete vilket leder fram till många miljöförbättrande åtgärder.

4. Referenser

1. Effektivare miljöledning – en studie om brister, behov och möjligheter till förbättring, Naturvårdsverket Rapport 5304, 2003.
2. Miljödiplomeringar i Sverige – En delrapport i projekt SMEMAS, Lunds Universitet 1999.
3. Miljöarbete i småföretag – en ren vinst?, NUTEK B2003:2.
4. <http://www.life-epicentre.com>
5. Jones, Michael (2002) A report on the status of developments and practice in member and accession states for the Best project 2002. Department of Trade and Industry, Storbritannien.
6. <http://www.enviro-mark.com>
7. <http://www.greendragonwales.com>
8. <http://www.theacorntrust.org>
9. BS 8555:2003 Environmental management systems – Guide to the phased implementation of an environmental system including the use of environmental performance evaluation.
10. <http://www.dti.gov.uk>
11. <http://www.defra.gov.uk>
12. <http://www.wyg.com>
13. <http://www.14001.com>
14. <http://www.miljofyrtarn.no>
15. <http://www.greennetwork.dk>

16. Peer-Erik Carlsson och Petter Kjellgren, Miljöförvaltningen Göteborgs stad. För mer information se hemsida: <http://www.miljoinfo.goteborg.se/>
17. Rosa Johansson, Miljö- och Stadsbyggnadskontoret i Järfälla kommun. För mer information se hemsida: http://www.jarfalla.se/templates/page_5445.asp
18. Annika Johansson och Ellinor Avsan, Stockholm stads miljöcentrum för företag. För mer information se hemsida:
http://www.stockholm.se/templates/template_121.asp_Q_mainframe_E_template_117.asp_Q_number_E_54173_A_category_E_12626
19. Lars Svedje, FR2000 Ekonomisk förening. För mer information se hemsida: <http://www.fr2000.org>
20. Dalhammar, Carl (2001) Stegvis införande av certifierat miljöledningssystem. Erfarenheter av stegvis certifiering i Storbritannien och Irland samt implikationer för ett svenskt initiativ. Projektrapport, Internationella Miljöinstitutet vid Lunds Universitet.
21. Dalhammar, Carl (2000) Implementation and Certification of Environmental Management Systems in Small Enterprises. Approaches and limitations. IIIIEE Reports 2000:22, Internationella Miljöinstitutet vid Lunds Universitet.
22. Bring-Procopé, Cecilia och Axelsson, Ulrik (2003) Förbättras miljöprestandan av miljöledningssystem? IVL-rapport B1529, Stockholm.

Bilaga 1

Tabell förenklade miljöledningssystem i Sverige 1999

Miljödiplom/Kriterier Miljö

Intresserade av samarbete

FR 2000*

Elektronikförbundet	FR 2000
Glasbranschföreningen	FR 2000
Mekaniska Verkstädernas Riksförbund	FR 2000
Målaremästarna	FR 2000
Serviceföretagens Riksorganisation	FR 2000
Sveriges Fastighetsägareförbund	FR 2000
Sveriges Järnhandlareförbund	FR 2000
Sveriges Kommunikation-Elektronik Företagareförening, SKEF	FR 2000
Sveriges Låssmedsmästares Riksförbund	FR 2000
Sveriges Möbelindustriförbund	FR 2000
Skorstensfejarmästarna	FR 2000
Svenska Solskyddsförbundet	FR 2000
Sveriges Trafikskolors Riksförbund	FR 2000
Sveriges Trädgårdsanläggningsförbund	FR 2000
Järfälla md brons, silver, guld	
Kommunförbundet Stockholms Län	
Kretsloppshästen	
Miljöförvaltning I Göteborg	
Stockholms Stad	
Sundbyberg	
Svenska Kyrkan - Nådegåva	

Arbetar enligt Göteborgsmodellen:

Falkenberg md av livsmedelsbutiker
Härryda
Jönköping
Kungälv
Lunds fastigheter
Malmö fastigheter
Sundsvall
Timrå
Umeå md av hotell
Örebro
Ale
Alingsås
Eda
Falköping
Falun
Hallsberg
Kungsbacka
Lerum
Lilla Edet
Munkfors
Mölnadal
Partille

Stenungssund
Strängnäs
Tjörn
Vingåker
Växjö
Öckerö

Avslutade projekt

Borlänge md av hotell
Borlänge md av livsmedelsbutiker
Enköping
Framtidens företag - Vellinge
Kinda - Miljödeklaration
Köping
Landskrona - Enas om EMAS
Lindesberg - Enas om EMAS
Linköping - miljödeklaration
Linköping md av bensinstationer
Linköping md av skolor och daghem - Miljö med Klös
Ljusdal (baserad på NUTEK)
Ludvika - Miljö4
Malå och Sorsele -Miljövisaren Ny
Mark Kommun - Miljöutmanaren
Miljökartan - Ovanåker
Piteå (på gång)
Sala md av livsmedelsbutiker
Svedala
Säffle md av kommunens butiker
Södertälje md av mataffärer, restauranger
Vindeln (ISO 14001 light)
Ydre - miljödeklaration
Åtvidaberg - Miljövarudeklaration

Ej kontaktade

Aneby
Borås - "Miljöanpassad Tandvård"
Committed to Green (Golf)
FSC (Forest Stewardship council)
Håll Sverige Rent - Blå flagg Bad och Hamn (FEEE)
Håll Sverige Rent-Grön flagg-NaturligtVis för skolor (FEEE)
Mariestad
Swedish Ports and Stevedores Ass. (METESPO)
Svenska Kursgårdar Lämna inte ut information
Svensk-Sigill
Taxiförbundet - Grön Taxi
Uddevalla - livsmedelsbutiker
Uddevalla - skolor
VAV-diplom
Naturskyddsförening - Vita butiker
Kemikontoret-Ansvar och omsorg

Bilaga 2

Sammanställning intervjuer med svenska systemägare

Nedan följer en kort sammanfattning av var och en av dessa intervjuer. De intervjuade som anmält intresse har inte förbundet sig att delta i ett samordningsprojekt.

Företagarnas Riksorganisation – FR2000

Intervjuad person: Lars Svedje

Företagarnas Riksorganisation, FR, har i samarbete med anslutna branschförbund utvecklat FR2000, ett nationellt system för kvalitets- och miljöledning för små och medelstora företag. Systemet är en tolkning av ISO 9001 och 14001 och inspirerat av SIQs modell för kundorienterad verksamhetsutveckling, genom tolkning av SIQ-modellens översikt. Detta innebär att FR2000 principiellt innehåller alla krav som ISO standarderna innehåller, FR2000 har dock båda systemen integrerade vilket ger samverkansfördelar som i sig underlättar systemets införande och upprätthållande.

FR2000 finns i en basversion till vilken branschanpassningar kan knytas. Man vänder sig till alla typer av företag. Idag är omkring 350 företag godkända. Mer information om FR2000 finns på hemsidan: www.fr2000.se.

De är intresserade av att delta i ett samordningsprojekt.

Svenska Ridsportförbundet – ”Kretsloppshästen”

Intervjuad person: Lill Gusén

Kretsloppshästen är en checklista där man skall uppfylla vissa krav. Checklistan finns på hemsidan: www.ridsport.se. Den bygger mycket på kraven i ISO 14001. De vänder sig till ridklubbar och andra anläggningar för ridsport. Idag är 7 travanläggningar diplomerade och några till anläggningar är på gång. De är två som arbetar med diplomeringen och de ger en viss hjälp under arbetets gång.

De är intresserade att delta i ett samordningsprojekt.

Göteborg Stad – ”Miljödiplomering”

Intervjuad person: Peer-Erik Carlsson

Är en checklista som omfattar miljö, lite arbetsmiljö och marknadsföring av miljödiplomeringen. Checklista bygger mycket på ISO 14001 och vänder sig till alla branscher. De hjälper till med en introduktion på 2-2½ timme då de ger tips, kollar att företaget följer aktuella lagar och ibland hjälper till med miljöutredningen. De är 8 som arbetar med miljödiplomeringen i Göteborg.

De är 30 kommuner som arbetar enligt systemet. Dessa kommuner är: Ale, Alingsås, Eda, Falkenberg, Falköping, Falun, Göteborg, Hallsberg, Härryda, Jönköping, Kungsbacka, Kungälv, Lerum, Lilla Edet, Malmö, Miljödelegationen, Munkfors,

Mölndal, Partille, Stenungsund, Strängnäs, Sundsvall, Timrå, Tjörn, Vingåker, Växjö, Öckerö och Örebro. De har tidigare försökt arbeta för en bättre samordning av de diplomeringsprogram som finns. De har bland annat varit i kontakt med kommunförbundet för att få finansiering till ett sådant projekt med fått nej.

Omkring 156 företag är diplomerade i Göteborg. Totalt, inklusive övriga kommunerna som arbetar enligt modellen, så är det 450 företag som är diplomerade.

Göteborg är intresserade av att delta i projektet.

Stockholms Stad – ”Miljödiplomering”

Kontaktperson: Annika Johansson, Näringslivskontoret Stockholms Stad

Med projektstöd har Stockholms stad på initiativ från Hägerstens och Älvsjö stadsdelsförvaltningar under 2000-2002 utvecklat en metod att hjälpa små företag till systematiskt miljöarbete. Genom informations-, utbildnings- och inventeringsinsatser ett 70-tal företag hjälpts att införa miljöledningsarbete i sin verksamhet. Metoden bygger på hörnstenarna i de internationella miljöledningssystemen ISO 14001 och EMAS för att förenkla om företagen vill gå vidare mot dessa system. Företagens miljöarbete revideras och om de godkända företagen erhåller de diplom av staden. För att behålla sitt diplom måste de nästkommande år uppfylla ytterligare krav.

Stockholm är intresserade av att delta i ett samordningsprojekt.

Kommunförbundet Stockholms Län – ”Miljödiplomering av mindre företag i Stockholms Län”

Kontaktperson: Maria Bergkvist

Genom Kommunförbundet Stockholms län (KSL) har Järfälla, Botkyrka, Nacka, Sundbyberg, Sigtuna, Nynäshamn och Stockholm Stad enats om att samarbeta kring miljöledning i mindre företag och hitta en bas med minsta gemensam nämnare beträffande synsätt och värdegrund samt göra en gemensam ansökan till Landstingets miljöanslag för att genomföra detta projekt.

Kommunförbundet Stockholms län är intresserade av att delta i ett samordningsprojekt.

Sundbyberg kommun – ”Miljödiplomering”

Intervjuad person: Hans Svedhag (Agenda-21 samordnare)

De har en checklista med en del obligatoriska krav och en del krav där 50 % skall vara uppfyllt för att man skall bli godkänd. De har kopplingar både till Göteborgsmodellen och Järfälla. De vänder sig till alla typer av företag. Om företagen har velat ha hjälp så

har de fått en halv dag. De är en person som arbetar med diplomeringen och 15 företag är idag godkända.

Sundbyberg har tyvärr inte tid och resurser att delta i projektet.

Järfälla Kommun – ”Miljödiplomering”

Intervjuad person: Rosa Johansson

Miljödiplomeringen vänder sig till alla typer av företag. Företagen måste uppfylla vissa villkor för att bli klassade som Guld, Silver eller Brons där guld är den högsta nivå. 2,5 tjänster arbetar med diplomeringen. Idag har omkring 70 verksamheter miljödiplomerats.

Järfälla är intresserade av att delta i ett samordningsprojekt.

Svenska Kyrkan – ”Miljödiplomering”

Intervjuad person: Carina Larusson

En integrerad vägledning som tar upp miljö, arbetsmiljö och sociala aspekter. Systemet är från början en egen produkt. Systemet är ett resultat av ett samarbete mellan Studieförbundet Sensus och Svenska Kyrkan. De har använts på Svenska Kyrkans och Sensus verksamheter. Inom kyrkan är det 20-25 verksamheter som är diplomerade och inom Sensus 3 och några till är på gång. Det är tänkt att det i framtiden skall kunna användas av andra typer av organisationer. De hjälper företagen med utbildning och att komma igång.

Svenska kyrkan är intresserade av att delta i ett samarbetsprojekt.

Åtvidaberg kommun – Miljövarudeklaration

Intervjuad person: Kristina Johansson

De har haft ett projekt där de samarbetat med Lindköping Universitet då de fått utbildning och sedan arbetat mot delar av kommunen. Detta projekt är dock avslutat.

Ludvika kommun – ”Miljö4”

Intervjuad person: Janne Pettersson Almi i Falun

De har bedrivit ett EU-projekt där de använt Almi:s verktyg som kallas Miljö4. Projektet bedrevs under 3 år och är nu avslutat.

Landskrona kommun – ”Enas om Emas”

Intervjuad person: Thomas Hylén (Agenda 21 samordnare)

De bedrev ett internt projekt gentemot några kommunala bolag och förvaltningar för några år sedan. Det byggde på EMAS. Projektet är nu avslutat.

Malå – Sorsele kommuner – ”Miljövisaren”

Intervjuad person: Erik Sundkvist

Projektet är nu avslutat men innebar en hjälp till ett enklare miljöledningssystem och utbildning för några av företagen. Det var totalt 40 företag som deltog.

Södertälje kommun – ”Miljödiplomering av livsmedelsbutiker och restauranger”

Intervjuad person: Lisbeth Johansson

Affärer och restauranger fick stjärnor om de skötte miljön på ett bra sätt. Oklart vilka kriterier det grundade sig på. De fick troligtvis svara på en enkät. Det fanns även externa intressenter med i projektet. Projektet avslutades för några år sedan.

Piteå kommun – ”Miljöledning i praktiken”

På Piteås kommuns hemsida står att läsa om Miljöledning i praktiken:

”Det var ett samarbetsprojekt mellan tillväxt , miljö och byggkontoret som går ut på att ge praktisk handledning och stöd till små företag att införa miljöledningssystem enligt ISO 14001. En eventuell certifiering ansvarar företagen själva för.”

Sala kommun – ”Miljödiplomering av livsmedelsbutiker”

Intervjua person: Carina Edblad

Sedan den som höll i projektet slutade har projektet avstannat. Osäkert vilka kriterierna man använde sig av. De har ringt runt och intervjuat livsmedelsbutikerna men intresset verkar har svalnat.

Falkenberg kommun – ”Miljödiplomering av livsmedelsbutiker”

Intervjuad person: Jan Olof Andersson

Arbetar efter Göteborgsmodellen, hänvisar dit.

Vellinge kommun – ”Framtidens företag”

Intervjuad person: Nils Arvid Andersson

Ett miljöstyrningsprojekt, där man utgår från EMAS, i samarbete med Svenska Miljöstyrningsrådet och Int. Miljöinstitutet vid Lund Universitet – Mikael Backman 0708-109149 - där de bland annat arbetade med gruppcertifiering. Det är nu ett vilande projekt. Finansierades från NUTEK. Intresset har varit stort men kostnaderna blev för höga.

Kan vara intresserade av att delta i ett samarbetsprojekt.

Marks kommun – ”Miljöutmanaren”

Intervjuad person: Anita Rindal

Projektet är nedlagt. Det gick ut på att man skulle uppfylla vissa krav. De har funderat på att ta tag i det igen, tala med Bertil Fermstad. Se hemsidan.

Lindesberg kommun – ”Enas om EMAS”

Intervjuad person: Hilka Sivert

Det var flera år sedan detta lades ned. De fanns då ett nätverk av företag som anordnade frukostmöten, seminarier och miljöutbildningar.

Säffle kommun – ”Miljödiplomering av butiker”

Intervjuad person: Persson

Detta genomfördes för länge sedan som ett projekt i gymnasiet.

Svedala kommun

Intervjuad person: Helena Nerbring – Lisell

EU-projekt som pågick 1999-2001 som kallades ”Pimpinella” där de samarbetat med Ishöjs kommun. De har idag inte någon miljödiplomering eller liknande inom kommunen.

Enköping kommun

Intervjuad person: Gunnar Axinge

De har för två år sedan haft ett projekt inom Agenda 21 då de bland annat miljödiplomerade tandläkarstationer. Idag finns inget liknande projekt inom kommunen.

Köping kommun

Intervjuad person: Malin Alin

De tog fram gemensamma kriterier tillsammans med en konsult, Q Control. Det är inte aktivt längre. De verkar som fler och fler företag istället vill ha ett certifikat enligt ISO 14001.

Umeå kommun – ”Diplomering av hotell”

Intervjuad person: Britt-Marie Långström

De har utgått från Göteborgsmodellen för att miljödiplomera hotell. Det har inte varit någon riktig fart på det, de är idag 4-5 hotell som är miljödiplomerade. De hjälper ofta hotellen att komma igång med en stödperson.

De har inga egna resurser att arbeta med en samordning av kraven.

Vindelns kommun – ”ISO 14001 light”

Intervjuad person: Jan Olofsson

De arbetar idag inte aktivt med projektet, det avslutades för två år sedan. Det riktade sig till mindre företag med en förenklad variant av ISO 14001 som följde strukturen i denna. De tittade bland annat på FR2000.

De hade en resursperson som vid behov kunde ställa upp. Det finns ett par företag som är godkända enligt kraven.

De har inte egna resurser att kunna satsa på att delta vid framtagande av gemensamma kriterier.

Borlänge kommun – ”Miljödiplomering av hotell och livsmedelsbutiker”

Intervjuad person: Åke Persson

De är inte aktiva just nu. De var några år sedan de arbetade med miljödiplomering (98-99). De har följt arbetet i Göteborg och arbetat efter ISO 14001.

Ovanåkers kommun – ”Miljökarta”

Intervjuad person: Åsa Törngren

Har inte någon eget system för miljödiplomering men stöter på en del i olika kommuner. Miljökarta kan möjligen vara ”Kretslopp Gävleborg”. De har en del erfarenhet av Hotell och pensionat, vildmarksupplevelser. Har inga planer på att utveckla något eget, möjligen då på länsnivå.

Ljusdal – Baserat på NUTEK

Intervjuad person: Sven Arne Persson

Har inget eget system. Näringslivsstiftelsen har arbetat med att stödja miljöarbetet kring ISO & EMAS. De har planerat att starta ett interna ISO 14001 projekt men har inte några andra funderingar.

Ydre kommun – ”Miljödeklaration”

Intervjuad person: Göran Kugelberg

De hade en egen form av miljödiplomering som var väl anpassad till små företag. Har samarbetat med ALMI och deras Miljö4 då de hade 4 större träffar. 6 företag är idag miljödiplomerade två av dessa gick vidare till certifiering enligt ISO 14001. De stödde med utbildning och en del praktiska frågor.

Linköping kommun

Intervjuad person: Inger Johansson

Det är ett avslutat projekt som vände sig till bensinstationer, skolor och daghem. Det var baserat på ISO 14001 men en enklare version. Nu förväntas företagen klara sig själva.

Kinda – ”Miljödeklarationen”

Intervjuad person: Ann Marie Elmqvist/Thomas Lindvall

Det var ett Almiprojekt som genomfördes för några år sedan som drevs från Linköping och kommunerna fick vara delaktiga.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

IVL är ett oberoende och fristående forskningsinstitut som ägs av staten och näringslivet. Vi erbjuder en helhetssyn, objektivitet och tvärvetenskap för sammansatta miljöfrågor och är en trovärdig partner i miljöarbetet.

IVLs mål är att ta fram vetenskapligt baserade beslutsunderlag åt näringsliv och myndigheter i deras arbetet för ett bärkraftigt samhälle.

IVLs affärsidé är att genom forskning och uppdrag snabbt förse samhället med ny kunskap i arbetet för en bättre miljö.

Forskning- och utvecklingsprojekt publiceras i

IVL Rapport: IVLs publikationsserie (B-serie)
IVL Nyheter: Nyheter om pågående projekt på den nationella och internationella marknaden
IVL Fakta: Referat av forskningsrapporter och projekt
IVLs hemsida: www.ivl.se

Forskning och utveckling som publiceras utanför IVLs publikationsservice registreras i IVLs A-serie. Resultat redovisas även vid seminarier, föreläsningar och konferenser.

IVL Svenska Miljöinstitutet AB

P.O. Box 210 60, SE-100 31 Stockholm
Hälsingegatan 43, Stockholm
Tel: +46 8 598 563 00
Fax: +46 8 598 563 90

www.ivl.se

IVL Swedish Environmental Research Institute Ltd

P.O. Box 5302, SE-400 14 Göteborg
Aschebergsgatan 44
Tel: +46 31 725 62 00
Fax: +46 31 725 62 90

Aneboda, SE-360 30 Lammhult
Aneboda, Lammhult
Tel: +46 0472 26 77 80
Fax: +46 472 26 77 90